

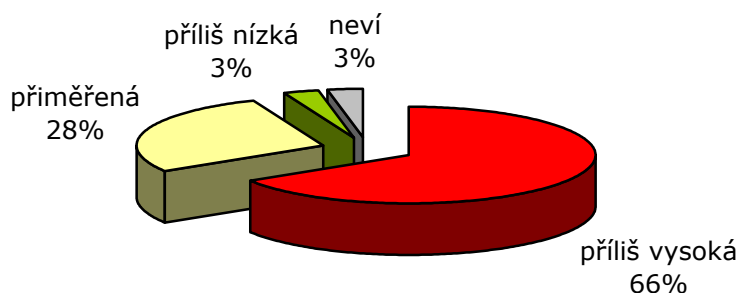
Česká veřejnost o nezaměstnanosti – září 2010

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2010, v10-09</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>30. 8. – 6. 9. 2010</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1024</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>EV.4, EV.6, EV.7, EU.29, EU.30, EU.102</i>
Zveřejněno dne:	<i>25. října 2010</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

Součástí zářijového šetření CVVM byl blok otázek zaměřených na problematiku nezaměstnanosti. Respondenti v něm vyjadřovali své názory na současnou úroveň nezaměstnanosti v naší zemi, na její další vývoj, na převažující důvod nezaměstnanosti a na obtížnost nalezení nové odpovídající práce tam, kde žijí. Kromě toho šetření zjišťovalo, jak by reagovali v případě, pokud by se sami ocitli bez práce a za jakých podmínek by v takovém případě byli či nebyli ochotni akceptovat novou práci.

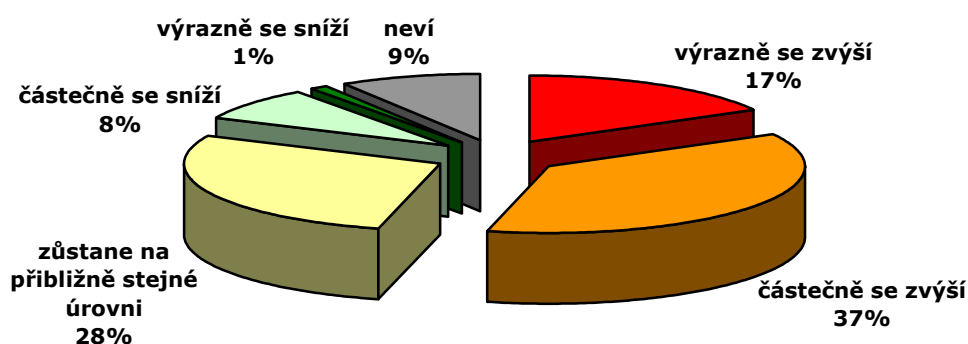
Graf 1: Hodnocení úrovně nezaměstnanosti¹ (v %)

Jak ukazují výsledky v grafu 1, dvě třetiny dotázaných považují současnou míru nezaměstnanosti za příliš vysokou. Dalších 28 % ji vnímá jako přiměřenou a 3 % jako příliš nízkou. 3 % oslovených pak v otázce nezaujala jednoznačný postoj.

Hodnocení současné nezaměstnanosti jako příliš vysoké se častěji objevovalo mezi dotázanými ve věku nad 60 let, důchodci, nezaměstnanými, respondenty s životní úrovní hodnocenou jako špatnou, případně jako „ani dobrou, ani špatnou“ a vyučenými bez maturity. Regionálně se tato odpověď vyskytovala výrazně častěji zejména v Olomouckém kraji a na Vysočině, z hlediska politické orientace pak mezi voliči ČSSD a KSČM. Naopak relativně nižší výskyt této odpovědi oproti průměru byl zaznamenán mezi lidmi do 45 let, absolventy vysokých škol, podnikateli a živnostníky, vysoce kvalifikovanými a vedoucími pracovníky, dotázanými s dobrou životní úrovní a těmi, kdo žijí v Praze nebo v Jihočeském kraji, a rovněž mezi stoupenci ODS.

Graf 2: Vývoj nezaměstnanosti v nejbližších dvou letech² (v %)

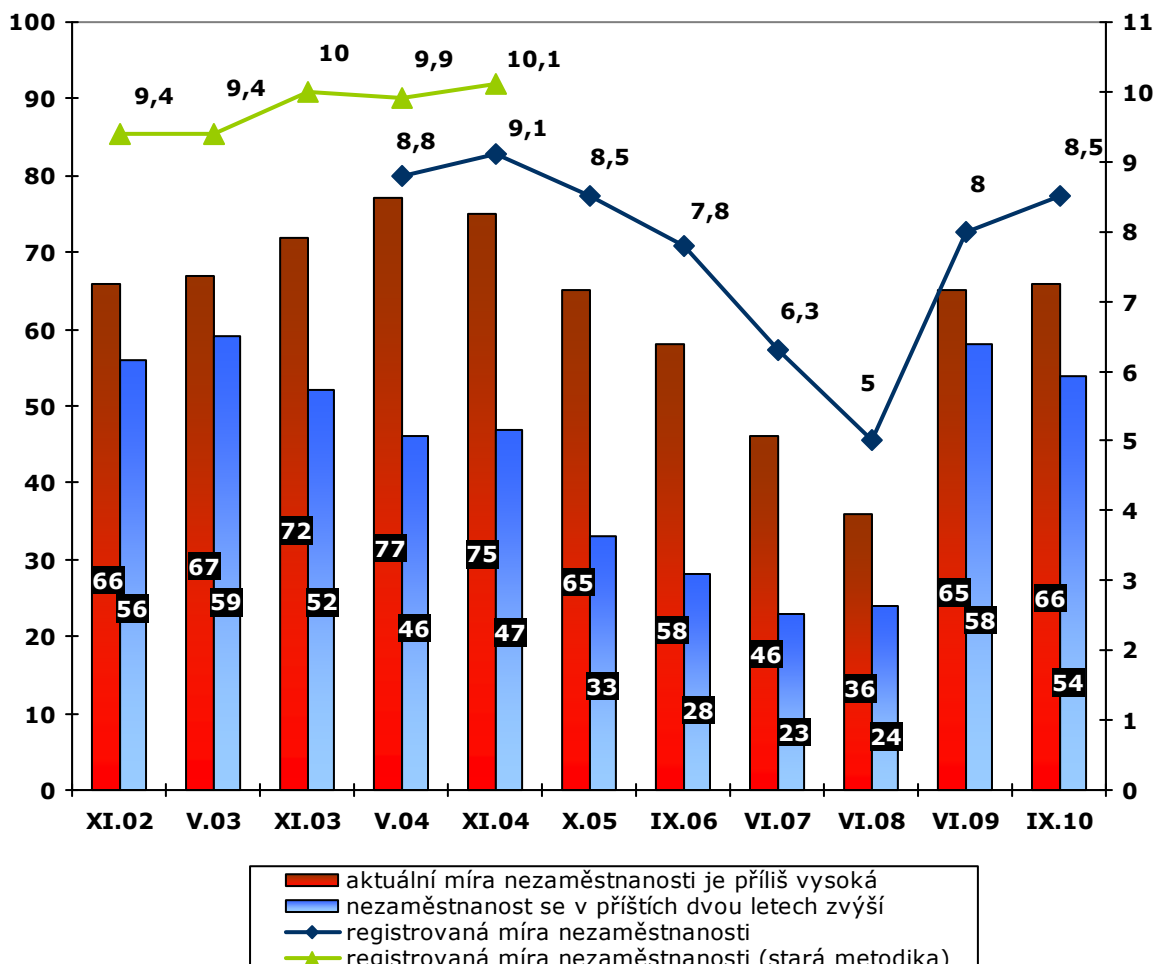
Šetření rovněž ukázalo (viz graf 2), že mezi veřejností převládají z vývoje nezaměstnanosti v nadcházejících dvou letech obavy. Více než polovina (54 %) dotázaných je toho názoru, že se míra nezaměstnanosti do budoucna zvýší, více než čtvrtina (28 %) se domnívá, že nezaměstnanost zůstane beze změny, a pouhých 9 % respondentů je optimistických, když soudí, že dojde ke snížení aktuální nezaměstnanosti.

Podrobnější analýza na základě sociodemografických znaků ukázala, že relativně skeptičtěji budoucí vývoj v tomto ohledu vidí především dotázaní se špatnou životní úrovní, důchodci, ti, kdo aktuální nezaměstnanost vnímají jako příliš vysokou, a z hlediska politické orientace pak stoupenci KSČM. Celkové rozdíly v tomto ohledu ovšem nejsou příliš velké a projevují se zejména v rozložení očekávání mezi zvýšením a stagnací míry nezaměstnanosti na současné úrovni, zatímco s alespoň částečným snížením počítají jen nemnozí optimisté, kteří se objevují poměrně rovnoměrně ve všech významně zastoupených skupinách.

¹ Znění otázky: „Považujete současnou úroveň nezaměstnanosti v ČR za „příliš nízkou“, „přiměřenou“, „příliš vysokou“?

² Znění otázky: „Jak se bude podle Vás vyvíjet nezaměstnanost v ČR v nejbližších dvou letech? Možnosti odpovědí: „výrazně se zvýší“, „částičně se zvýší“, „zůstane přibližně na stejné úrovni“, „částičně se sníží“, „výrazně se sníží“.

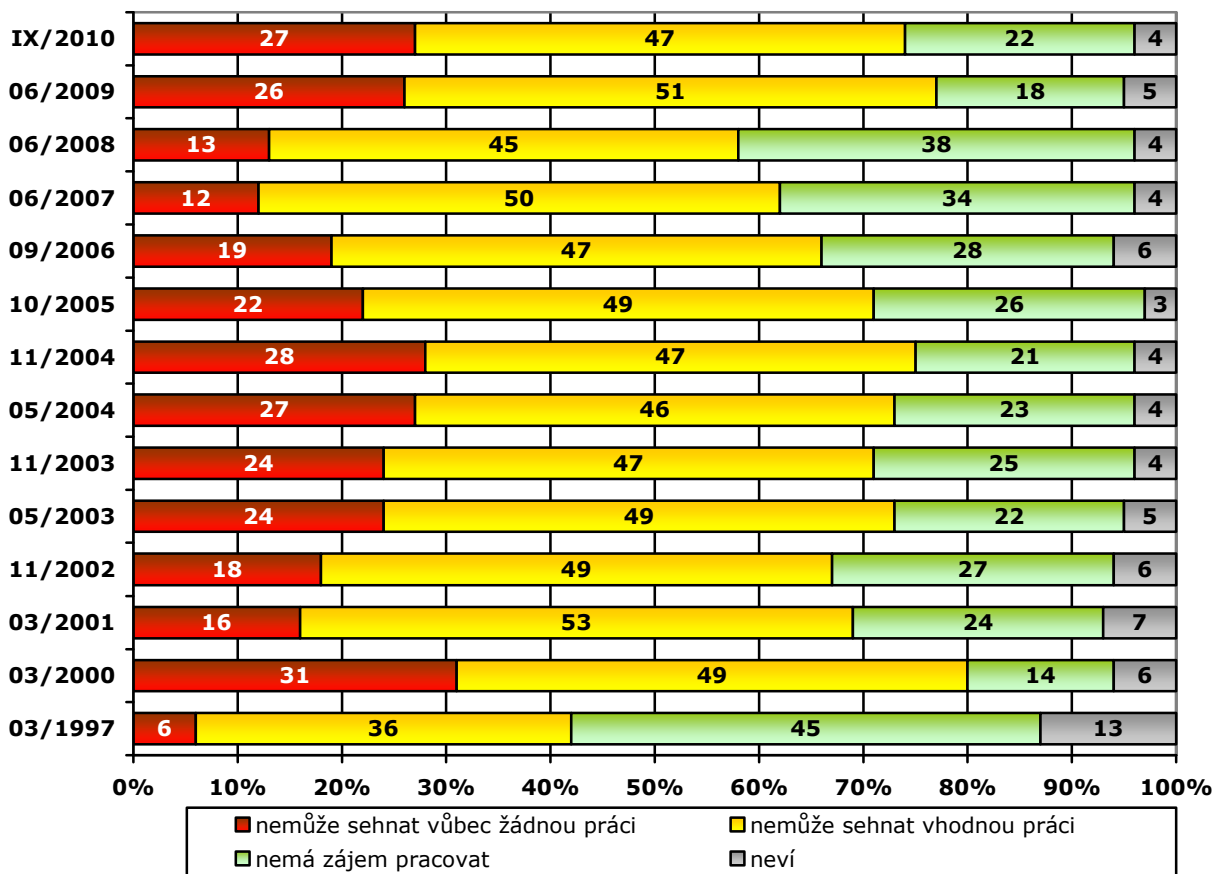
Graf 3: Subjektivní hodnocení a očekávání vývoje nezaměstnanosti v porovnání s vývojem míry nezaměstnanosti – časové srovnání (v %)

Pozn. 1: Hodnocení aktuální míry nezaměstnanosti zahrnuje odpověď „příliš vysoká“ (viz graf 1), výhled nezaměstnanosti v příštích dvou letech pak zahrnuje odpovědi „výrazně + částečně se zvýší“ (viz graf 2).

Pozn. 2: Údaje o míře nezaměstnanosti představují registrovanou míru nezaměstnanosti ke konci příslušného měsíce. V roce 2004 došlo u tohoto ukazatele ke změně metodiky výpočtu a tak údaje do roku 2003 nejsou srovnatelné s údaji od roku 2005. Data ČSÚ.

Časové srovnání hodnocení aktuální míry nezaměstnanosti a očekávání jejího vývoje v následujících dvou letech (viz graf 3) ukazuje, že v letech 2004 až 2008 se subjektivní vnímání nezaměstnanosti i očekávání dalšího vývoje poměrně plynule zlepšovala spolu s tím, jak klesala i reálná míra registrované nezaměstnanosti. V loňském roce v reakci na ekonomickou krizi spojenou i s faktickým zvýšením nezaměstnanosti se v obou ohledech mínění veřejnosti naopak razantně zhoršilo, což aktuální výzkum, který se výsledkově od loňského června příliš neliší, potvrdil. Jedinou nevýraznou změnu, která překročila hranici statistické chyby, představuje čtyřbodový pokles podílu těch, kdo očekávají další růst nezaměstnanosti v příštích dvou letech. Přes tento mírný pokles však očekávání zůstávají stále výrazně skeptičtějšími, než byla v letech 2004-2008.

Graf 4: Myslíte si, že většina nezaměstnaných...³(v %)

Další otázka šetření se zaměřila na to, co je podle mínění lidí převládajícím důvodem nezaměstnanosti u nás, zda jde o důsledek toho, že lidé nechtějí pracovat nebo zda je to dáno tím, že nemohou sehnat práci, která by jim vyhovovala, případně že nemohou sehnat jakoukoli práci bez ohledu na své preference. Jak ukazují výsledky v grafu 4, nejvíce respondentů zastává názor, že většina nezaměstnaných si není schopna sehnat vhodnou práci (47 %), více než čtvrtina (27 %) dotázaných si myslí, že většina nezaměstnaných nemůže sehnat vůbec žádnou práci, a jen 22 % se domnívá, že nezaměstnaní jednoduše nemají zájem pracovat.

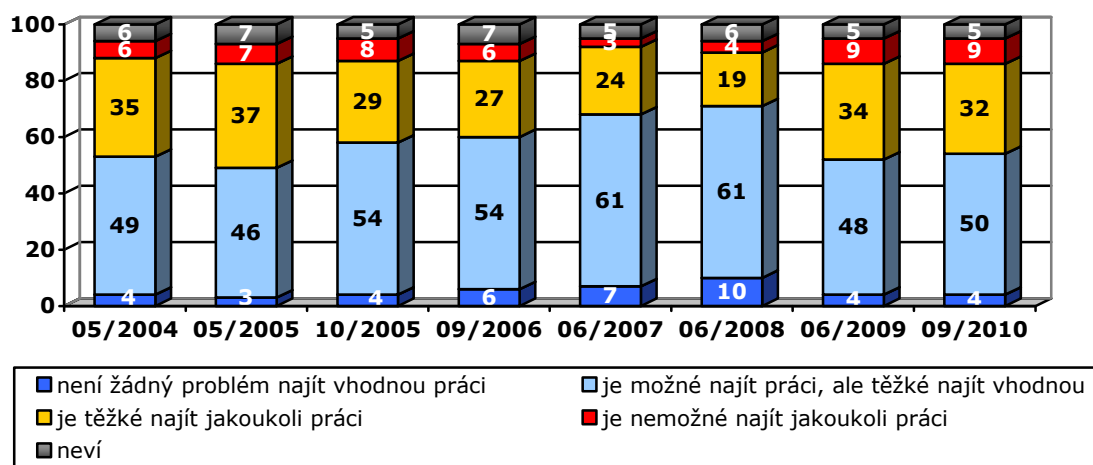
Z časového srovnání výsledků u této otázky je zřejmé, že v období do roku 2008 od roku 2004 docházelo k postupnému zvyšování podílu těch, kdo si mysleli, že hlavním důvodem nezaměstnanosti je nechuť nezaměstnaných pracovat. V roce 2009 nastal v tomto hledu prudký obrat, když tento podíl se meziročně snížil o 20 procentních bodů ve prospěch obou variant nechtěné nezaměstnanosti, přičemž výrazněji se tento růst projevil u podílu těch, kteří tvrdí, že nezaměstnaní většinou nemohou sehnat jakoukoli práci. Do letošního září se od loňska tento podíl nezměnil, i když mezi oběma zbylými možnostmi došlo k nepatrnému přesunu hlasů ve prospěch tvrzení, že nezaměstnaní nechtějí pracovat.

Odpověď, že většina dotázaných nemůže najít jakoukoli práci, častěji zmiňovali lidé, kteří byli opakovaně či do delší dobu nezaměstnaní, respondenti se špatnou životní úrovní, dotázaní ve věku 45 až 59 let a příznivci ČSSD. Naopak nechuť

³ Znění otázky: „Řekl byste, že většina nezaměstnaných u nás „nemůže sehnat vhodnou práci“, „nemůže sehnat vůbec žádnou práci“, „nemá zájem pracovat“?“

pracovat jako hlavní příčinu toho, že lidé nepracují, uváděli častěji muži, dotázaní s dobrou životní úrovní a přívrženci ODS.

Graf 5: Situace na pracovním trhu v místě bydliště⁴ (v %)

Jak vidno z výsledků zachycených v grafu 5, do roku 2008 vykazovalo hodnocení situace na trhu práce v místě bydliště pozvolný nárůst pozitivních výroků. Podobně jako u předchozích otázek i zde ovšem došlo loni k výraznému propadu, který aktuální výzkum potvrdil. Asi třetina dotázaných nyní považuje za obtížné sehnat v místě bydliště jakoukoli práci a téměř desetina respondentů tvrdí, že je to zcela nemožné. Z regionálního hlediska se přitom velmi výrazně lepší hodnocení v tomto ohledu objevovalo mezi dotázanými z Prahy, naopak hůře na tom byly kraje Ústecký a Moravskoslezský.

Tabulka 1: Hledání práce v případě nezaměstnanosti (v %)⁵

	5/03	11/03	5/04	11/04	5/05	10/05	9/06	6/08	9/10
rozhodně konkrétní zaměstnání	16	16	16	15	14	16	20	19	12
spíše konkrétní zaměstnání	46	44	49	46	48	43	49	49	44
spíše jakoukoli práci	30	30	25	29	30	31	23	24	32
rozhodně jakoukoli práci	6	8	8	9	7	9	5	6	8
NEVÍ	2	2	2	1	1	1	3	2	4
konkrétní práce	62	60	65	61	62	59	69	68	56
jakákoli práce	36	38	33	38	37	40	28	30	40

V případě otázky, zda by při své eventuální nezaměstnanosti spíše hledali nějaké konkrétní zaměstnání, nebo zda by přijali jakoukoli práci, většina lidí by se podle vlastního vyjádření za takových okolností v první řadě pokoušela najít si konkrétní zaměstnání odpovídající jejich vlastním představám. V šetření se tak vyjádřily necelé tři pětiny dotázaných (56 %). Dvě pětiny respondentů (40 %) naopak uvedly, že by v této situaci přijaly jakékoli zaměstnání. V porovnání s šetřením uskutečněným před dvěma lety došlo ovšem k velmi výraznému úbytku na straně podílu těch, kdo by se snažili najít si práci podle svého gusta, jenž se snížil o dvanáct procentních bodů, a to vesměs ve prospěch podílu těch, kdo by

⁴ Znění otázky: „Jak byste popsal situaci na pracovním trhu v místě Vašeho bydliště? Myslíte si, že „není žádný problém najít si vhodnou práci“, „je možné najít práci, ale je těžké najít vhodnou práci“, „je těžké najít jakoukoli práci“, „je nemožné najít jakoukoli práci“.

⁵ V tabulce nejsou zahrnuty odpovědi respondentů, kteří uvedli, že se jich položená otázka netýká.

vzali každou práci, který se zvýšil o deset procentních bodů. Tato změna je rovněž patrným odrazem současné ekonomické krize a napětí ohledně s ní spojeného vývoje nezaměstnanosti.

Snahu hledat konkrétní zaměstnání vyjadřují relativně častěji muži, vysoce kvalifikovaní nebo vedoucí pracovníci, samostatně činné osoby, respondenti s dobrou životní úrovní, absolventi vysokých škol či lidé se středoškolským vzděláním s maturitou, obyvatelé Prahy a ti, kteří nikdy nebyli nezaměstnaní. Ochotu přijmout jakékoli zaměstnání relativně častěji uvádějí ženy, respondenti z nekvalifikovaných dělnických profesí, lidé se základním vzděláním nebo vyučením, důchodci a dotázaní se špatnou životní úrovní. Ochota přijmout jakoukoli práci je rovněž relativně vyšší mezi těmi, kdo mají osobní zkušenost s nezaměstnaností.

Na závěr bloku otázek týkajícího se postojů české veřejnosti k nezaměstnanosti a nezaměstnaným jsme všem respondentům položili otázku, zda by v případě nezaměstnanosti přijali zaměstnání vyžadující jisté ústupky.⁶ Aktuální výsledky nabízí tabulka 2, časové srovnání s dřívějšími výzkumy pak tabulka 3.

Tabulka 2: Přijal byste zaměstnání, které by...? (v %)

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne
vyžadovalo nižší úroveň kvalifikace nebo dovedností, než máte	21	51	18	7
vyžadovalo vyučení nebo rekvalifikaci	36	51	9	3
mělo být vykonáváno ve zhoršených pracovních podmínkách (v horku, nečistotě, hluku apod.)	7	27	41	18
bylo placeno méně, než na co jste zvyklý	7	41	34	11
vyžadovalo vyšší pracovní tempo ve srovnání s předchozím zaměstnáním	15	59	15	5
vyžadovalo práci přesčas	19	57	16	4
vyžadovalo noční práci	14	35	26	20
vyžadovalo práci o sobotách a nedělích	15	43	24	14
vyžadovalo delší, např. dvouhodinové dojíždění denně	4	20	36	34
vyžadovalo přestěhování se	4	9	26	55
bylo v zahraničí	7	16	20	52
bylo na zkrácený pracovní úvazek	13	37	26	18

Pozn.: Procenta v řádku, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“. Údaje v tabulce prezentují četnosti, do kterých nejsou zahrnuti respondenti, kteří sami spontánně uvedli, že se jich příslušná otázka netýká.

Výsledky zachycené v tabulce 2 ukazují, že relativně nejmenší překážky pro přijetí eventuální pracovní nabídky představují *potřeba vyučení nebo rekvalifikace* (87 % by s přijetím takového zaměstnání souhlasilo, 12 % nikoliv), případná *práce přesčas* (76 % : 20 %) a *zvýšené pracovní tempo* (74 % : 20 %). Pro nadpoloviční většinu dotázaných, kteří se k tomu vyslovili, by byl přijatelný ještě i případný *sestup v kvalifikační úrovni vykonávané práce* (72 % : 25 %) a *práce o víkendech* (58 % : 38 %). Polovina proti jen o málo nižšímu podílu odmítajících by pak podle vlastního vyjádření akceptovala eventuální *práci na zkrácený pracovní úvazek* (50 % : 44 %), *práci v noci* (49 % : 46 %) a tentokrát i *hůře placené zaměstnání* (48 % : 45 %), byť u posledních dvou položek jsou rozdíly mezi deklarovanou akceptací a odmítnutím již statisticky zanedbatelné.

⁶ Znění otázky: „Přijal byste v případě nezaměstnanosti zaměstnání, které by...(viz tabulku 2 a3).“

U všech ostatních uvažovaných možných podmínek spojených s přijetím nového zaměstnání více či méně převažoval nesouhlas. Asi třetina by byla údajně ochotná přijmout *práci ve zhoršených pracovních podmínkách* (34 % : 59 %) a jen necelá čtvrtina by podle vlastního vyjádření přijala pravidelné delší dojíždění za prací (24 % : 70 %) či *práci v zahraničí* (23 % : 72 %). Nejméně přijatelným se z pohledu české veřejnosti v současné době jeví *stěhování se za prací*, které by prý byla s to podstoupit jen o málo více než jedna desetina dotázaných (13 % : 81 %).

Tabulka 3: Přijatelnost některých podmínek při hledání zaměstnání (v %)

	V/03	V/04	V/05	IX/06	VI/08	IX/10
vyžadovalo nižší úroveň kvalifikace nebo dovedností, než máte	57	59	64	61	59	72
vyžadovalo zaučení nebo rekvalifikaci	80	79	84	81	80	87
mělo být vykonáváno ve zhoršených pracovních podmínkách	20	22	25	25	22	34
bylo placeno méně, než na co jste zvyklý	25	30	33	32	23	48
vyžadovalo vyšší pracovní tempo ve srovnání s předchozím zaměstnáním	68	66	69	68	60	74
vyžadovalo práci přesčas	68	69	74	74	66	76
vyžadovalo noční práci	39	39	45	45	33	49
vyžadovalo práci o sobotách a nedělích	49	47	54	55	43	58
vyžadovalo delší, např. dvouhodinové dojíždění denně	20	20	24	21	17	24
vyžadovalo přestěhování se	18	16	18	12	10	13
bylo v zahraničí	31	28	31	22	18	23
bylo na zkrácený pracovní úvazek	37	42	46	34	33	50

Z údajů v tabulce 3, která ukazuje časové srovnání výsledků obdobných výzkumů od roku 2003, vyplývá, že oproti roku 2008 prakticky ve všech položkách došlo k určitému zvýšení podílu respondentů, kteří příslušnou podmínku označili za přijatelnou. Jedinou výjimkou v tomto ohledu byla podmínka přestěhování se, u které vzestup podílu deklarované přijatelnosti nepřekročil hranici statistické chyby. Také s výjimkou této podmínky, zaměstnání v zahraničí a delšího denního dojíždění do práce jde vždy o historická maxima podílu deklarované přijatelnosti. Za tímto posunem lze opět spatřovat vliv současné ekonomické krize a vývoje nezaměstnanosti.